

MILAN M. MILADINOVIC

AZ UTCA KÁROS HATÁSÁRÓL ALKOTOTT NÉZETEK TÚLHALADÁSA A SZOCIALISTA TÁRSADALOMBAN

A szocialista társadalomban az utca nevelő szerepéről alkotott negatív szemléletet feltétlenül túl kell haladni, mert az utcának erőteljes nevelő hatása van, különösen a szocialista értékrendszer fejlesztésében és elfogadásában. Abból kell kiindulni, hogy a szocialista forradalom gyökeresen megváltoztatta a jugoszláv társadalmat, ami azt jelenti, hogy az utca társadalmi helye és szerepe is változott. Az elavult erkölcsi nézet, amely épp e téren maradt meg a legtovább, az utca nevelő hatását továbbra is kedvezőtlenül értékeli, ugyanakkor a társadalmi élet más területeinek szemléletében haladó és forradalmi átalakulásokon ment át.

A marxizmus megköveteli az emberekkel való érintkezés módjának és helyének helyes értékelését. E tekintetben marxista elméleti felfogásunk elmarad az utcának a szocialista társadalomban észlelt fejlődése és azok mögött a viszonyok mögött, amelyek az emberek közötti egyetemes kapcsolatok során kialakulnak. Lényegében megmaradt az utca szerepéről alkotott negatív nézet, ami azt jelenti, hogy e tekintetben sokan megtartották régi szemléletüket, mert nem veszik figyelembe, hogy szocialista társadalomról van szó, amelyben szocialista polgárok, öngazgatók, fiatalok, kommunisták, forradalmárok, illetve mindazok járnak-kelenek és teremtenek kapcsolatot egymással, akik e közösséget alkotják. Ők az utcán — elismerik ezt vagy sem — érvényesítik a szocialista öngazgatók egyéni és társadalmi értékeit és magatartásukban kinövik a homo duplex tulajdonságait, más szóval túlhaladják a polgári társadalomra jellemző személyi megosztottságot, ennek megnyilvánulási formáit, azt, hogy ugyanaz a személy egyszerre absztrakt polgár és konkrét ember is. A személyi megosztottság jegyeit magán viselő ember másképpen viselkedik a nyilvános helyen és ismét másképpen a magánéletben. Őt lényegében önző érdekei determinálják. A szocialista egyéniség egységes és viselkedésében is erre törekszik, ezt igyekszik kifejezésre juttatni, ami annyit jelent, hogy a szocialista öngazgató társadalmi és erkölcsi normáival összhangban cselekszik. Ezért az utca különböző találkozóknak, eltérő véleményeknek és más-más fajta viselkedések összetűzésének színhelye, de mindezek szinte ugyanarról az eszmei alapról — a szocialista öngazgató ideológiájából — indulnak ki. Itt jutnak kifejezésre a szocializmus erkölcsi értékei is. Mindezt szem elől tévesztve az utcát kedvezőtlenül értékelik. A kedvező erkölcsi és politikai álláspontok kialakítása, valamint a szocialista erkölcsi tudat és a szocialista erkölcs szerinti viselkedés kibontakoztatása érdekében feltétlenül meg kell változtatni az utcának a szocialista társadalomban betöltött szerepéről kialakult korábbi nézeteinket.

Ezért indokolatlan az, hogy az ifjúságnak a szocializmus értékeire való nevelésében mellőzzük az utca szerepét a szocialista öngazgatói közösségben. Az utca szerepéről még mindig a patriarchális és bruzsoá erkölcsi felfogás szerint vélekedünk. A patriarchális erkölcs ugyanis a család nevelő szerepét védte, figyelmen kívül hagyva más tényezőket, de

különösen az utca szerepét. A patriarchális erkölcs szempontjából az utca káros hatásáról alkotott nézet igazolt, mert az utca elősegíti a patriarchális életmód és a túlhaladott családi viszonyok feloszlatását, helyette új érték-rendszert és erkölcsi követelményeket állít fel. Ezért a patriarchális viszonyok megőrzése érdekében az utcát károsnak kellett minősíteni. Ugyanez vonatkozik a burzsoázia erkölcsre is. Tény, hogy az utcán bizonyos ösztönös cselekedetekre is sor kerül, ami a burzsoáziának nem felel meg, mert számára ez a vallásos és patriarchális erkölcs szerint értelmezett rend és béke felborítását jelentette. A burzsoázia félt, hogy az utcán felborul a kapitalista társadalmi és erkölcsi viszonyok állandósult rendje, hogy új eszmék, felfogások és viselkedési normák lépnek a helyükbe. Ennek megakadályozása érdekében az utcát olyan helynek minősíti, ahol csaknem minden erkölcsstelenség kifejezésre jut, valójában mindent, ami elűt a már állandósult sémától, erkölcstelennek minősít. Más területeken még megtartotta az emberekre gyakorolt hatását, de az utcát gyakran nem sikerült ellenőrzése alatt tartani. Érthető tehát, hogy minden rosszat benne látott. Az utcától való félelme politikai szempontból is igazolt, mert ott zajlanak a politikai tüntetések, különféle megmozdulások, a konzervatív politika megváltoztatását követelő nyomás, ott hangzanak el a meglévő rend radikális megváltoztatására vonatkozó követelések. Ezért egyesek rossz magaviseletével példázva, az utcát egészében véve negatívan értékeli. Igaz, hogy az utcán felforgató elemek is vannak, akik nem megfelelő módon viszonyulnak a meglévő helyzethez és a jövőhöz egyaránt, de nem ők vannak többségben, tehát a kedvezőtlen értékelés nem vonatkozhat az utcán tanúsított magatartás összességére. A tömegtől való állandó rettegés a burzsoázia körében, az osztályérdekek megvédése szempontjából igazolt. A burzsoázia számára a tömeg munkanélküliekből, sztrájkolókból áll, akik céltalanul bolyongnak munkát keresve, amit azonban nem találnak.

A burzsoá társadalomban az utca az emberek kommunikációjának színhelye és a meglévő társadalmi viszonyok, a burzsoá és patriarchális erkölcs iránti hangulat barométere. Itt történnek az osztályösszeütközések a burzsoázia, a munkások és a többi, szociális helyzetével elégedetlen munkásréteg között. Az összecsapásokban az osztályerők mérik össze erejüket, megnyilvánulnak lehetőségeik, igényeik és céljaik. Mindezt állandó osztályharc kíséri, új nézetek jelentkeznek, a meglévő rend védelmezői pedig arra törekednek, hogy helyzetük örökös és változatlan maradjon. A burzsoázia, a vallás, a patriarchális rend és társadalom más konzervatív erőinek képviselői szempontjából nézve ezek azok a tényezők, amelyek kihatnak az utca nevelő szerepének negatív értékelésére.

Nálunk az utcák élénkek és mozgalmassak. Dolgozók, fiatalok és mások járnak-kelnek benne, a munkahelyükre és az iskolába igyekezve itt találkoznak. Attól függetlenül, hogy milyen munkát végeznek, az utcán valamennyien egyenjogúak. Valamennyien valódi értékeik szerint becsülik egymást, ez pedig a viselkedésükön keresztül jut kifejezésre. Nincsenek előítéleteik, mert egymás funkcióját és foglalkozását nem ismerik. Ezért ítéleteik is tárgyilagosabbak, mint a polgári társadalomban, habár egyoldalúak, mert az erkölcsös viselkedésben vagy a politikai álláspontban vétett egyetlen hiba alapján születnek. Az emberek az élet különböző területein felmerülő kérdésekről is beszélgetnek, így társultmunka-szervezeteikről is. A vélemény- és információcsere során új ismeretek birtokába jutnak, amelyek nem mindig pozitívak, de jelen vannak, ezért meg is kell őket magyarázni. Ezekről a káros eszmei, politikai és erkölcsi álláspontokról nem kell hallgatni, hanem meg kell őket válaszolni. A probléma megválaszolásában kifejezésre juthat Jugoszlávia munkáosztályának bármelyik haladó szellemű tagja, minden öngazgató, forradalmár és mindenki, aki a marxista világszemléletet magáénak vallja, életformájává pedig a szocialista öngazgató választotta. Ebből következik, hogy az utca a színhelye az eltérő — igen gyakran egyéni — vélemények kinyilvánításának is. A hivatalos összejöveteleken a viták során a résztvevők a hivatalos álláspontokat támogatják, az utcán azonban nem mindig van így. Ily módon

az utca részben hozzásegít bennünket a valódi hangulat, az egyes társadalmi jelenségekről és személyiségekről kialakult valódi vélemények megismeréséhez.

A szocialista társadalomban az utca különböző rendezvények, találkozók, megbeszélések, álláspontok kinyilvánításának, segítségnyújtásának, a társadalom és az emberiség eddigi fejlődésében elért eredményei áttekintésének a színhelye. Itt nyilvánul meg a szocializmushoz való ragaszkodás, és itt ítélik el a kapitalisták, bürokraták, technokraták, nacionalisták, a kalandorok, az anarchisták, a kispolgárok és mások embertelen cselekedeteit. Itt hangzanak el egyes népek, mozgalmak és forradalmak támogatásáról és az irántuk érzett szolidaritásukról tanúskodó szavak. Megnyilvánul az erőszak, az embertelenség, az igazságtalanság, az elnyomás és a kizsákmányolás láttán érzett felháborodás, a szocialista közösség egységének ereje, a jugoszláv kommunisták, valamint a nemzetek és nemzetiségek elnökeihez való hűség, az osztály, az öngazgatói, az eszmei, erkölcsi és politikai tudat, továbbá itt láthatók az üzletek kirakataiban az öngazgatók munkájából származó értékek is. Az utcán tehát sok pozitív esemény történik, amelyeken keresztül kifejezésre juthat az ember.

Az utcán az emberek lénye ugyanúgy nyilvánul meg, mit a munkában. Az utcán minden ember embersége, bátorsága, szolidaritása, szerénysége vagy ezeknek az ellenkezője, esetleg más hibája vagy erénye egyaránt kifejezésre juthat. Igaz, az ember az utcán másként is viselkedhet, mint ahogyan gondolkodik, de csak addig, amíg olyan helyzetbe nem kerül, amelyben előbukkan valódi énje, az udvariasság és műveltség álarca pedig lehull. Ezenkívül az utcán az emberi méltóságot is tisztelgetben tartják. Mivel azonban egyesek nem törődnek mások méltóságával — őket sem becsülik —, abba a helyzetbe kerülnek, hogy saját méltóságukat maguknak kell megvédeniük, és ennek során gyakran embertelennül, erkölcsstelenül viselkednek. Erőszakkal azonban senki sem szerezheti meg mások megbecsülését, csak annak a látszatát, ezt pedig csak erkölcsstelen módszerekkel tudja megtartani. Egyesek néha erőszakosan viselkednek akkor is, amikor arra nem lenne szükség, mert méltóságukat megőrizhetnék anélkül is, hogy másokét megsértenék. Vannak, akik elhamarkodva bírálják mások viselkedését az utcán, de ugyanakkor nem tűrik, hogy róluk véleményt mondjanak. Az ilyen emberek hajlamosak arra, hogy egyetlen cselekedet alapján tévesen ítéljenek meg másokat, megkérdőjelezve mások becsületességét, emberi méltóságát és értékét.

Azok, akik azt vallják, hogy az utcának a szocialista öngazgatók értékeire való nevelésben káros erkölcsi hatása van, elfelejtik, hogy ők maguk is az utcán járnak. Ebből arra lehetne következtetni, hogy az utcán ők maguk sem viselkednek a szocialista erkölcsi értékrendszerrel összhangban, magaviseletükkel károsan hatnak a nevelésre. Az azonban elképzelhetetlen, hogy erkölcsös emberek erkölcsstelenül viselkedjenek, mint ahogyan az sem lehetséges, hogy művelt emberek ne tanítsanak akár az utcán is.

A szocialista erkölcs szempontjából indokolatlan az utca vádolása rossz erkölcsi hatása miatt, mert az utcán a jó és a rossz magaviseletre is van példa. Itt az erkölcsi ítéleteket a magukéva tett erkölcsi elmélet álláspontjaival összhangban mondjuk ki. A szocialista polgár az öngazgatói etikával összhangban hozza meg az ítéleteit, és így tanulja meg, hogyan illik és hogyan nem illik viselkedni. Ez különösen a gyermekek számára jelentős, mert ők a család és az iskola bilincseibe vannak zárva és nemigen van lehetőségük arra, hogy kortársaikkal kapcsolatot teremtsenek és mások viselkedését is lássák az utcán, tehát a családon és az iskolán kívül, ennél fogva nem építhetik ki társadalmi álláspontjaikat sem. Az utcától való félelem beléjük ültetésével tulajdonképpen az ismeretlennel szembeni bizalmatlanságot alakítjuk ki. Ez nem helyes, mert ezek az ismeretlen emberek szocialista polgárok, akik a szocialista társadalmat építik. Ezáltal az emberek eltávolodnak egymástól. Csökken a reális ítélőképességük a munkahelyen, a családon, az iskolán kívül. Pedig ez igen lényeges az erkölcsi tudat kialakítása és az értékelés szocialista mércéinek kiépítése, valamint az emberek viselkedésében való összhang és egység

kialakítása szempontjából, munkájukra, feladataikra, képzettségükre, szak tudásukra való tekintet nélkül. Ezeknek a viszonyoknak a kialakításával növekszik az emberek egymás iránti bizalma és megszűnik a másoktól való félelem, amely még az osztálytársadalomban alakult ki; kifejezésre jut a solidaritás és az emberek közötti erkölcsi eszmei és politikai kölcsönhatás.

Egyes családokban, a családtagok önző magatartása folytán, a személyiségek a közösségtől elzárkóztak. A szülők gyermekeiket a saját mintájukra szeretnék nevelni, megfedkezve arról, hogy ezáltal a nézetek, a viselkedés és a munka akkor érvényben levő mércéinek szintjén tartják őket, holott rájuk vár a jövő világának kiépítése és a társadalmi elkötelezettség útján való továbbhaladás. A másoktól való elkülönülés és az utcától való félelem önzéshez, félrehúzódáshoz, csökkenő emberiséghez vezet. A gyermek ezektől nagy nehézség árán szabadul meg később. Azok a fiatalok viszont, akikbe a szülők belenevelték az utcától való félelmet, később, ismeretlen emberek, saját polgártársaik társaságában — akikről az iskolában verseltek, dolgoztak írtak —, képtelenek lesznek megtalálni magukat. Ezek a fiatalok — a patriarchális és a családi kötelékektől megszabadulva — fogékonyabbá válnak az utcán észlelhető káros jelenségek iránt. Felébred bennük a kalandvágy, lehetőségük nyílik az önbizonyításra, hogy ők is felnőttek és önállóak, védik az emberi méltósághoz való jogukat, amelyet eddig a szülői szeretet gátolt meg — még ha mindez negatív viselkedés árán történik is. Ezek a helyzetek minden fiatal életében egyszer bekövetkeznek, és saját tapasztalataikból kell ismerniük őket, nemcsak a szülői erkölcsi prédikációkból és a könyvekből. Legjobb tanító a tapasztalat, amiről a másokkal való érintkezés, a munkahelyen folyó élet megfigyelése során, az iskolában és az utcán tesz szert az ember. Ezért gyermekeinket segítenünk kell abban, hogy az életet az utcán ismerjék meg, az ott szerzett jó és rossz élményeiket pedig megfelelő erkölcsi magyarázattal ellátva kell hasznosítani nevelésükben.

A szülők másként viselkednek otthon és másként a munkahelyükön. Mivel ezt a gyermekek is látják, nem tudják, melyik szülei igazi viselkedése. Belátják szüleiknek az utcán tanúsított mesterkélt és az otthoni természetes viselkedését, értékeli azt, és negatív következtetést is levonhatnak belőle. Ők maguk is rászokhatnak a kétszínű viselkedésre. Így alakul ki náluk a képmutatás, a mesterkélttség, az zárkózottság az utcán, féktelen nyíltság a családban.

Egyesek az utcát okolják a nevelés során elkövetett tévedéseik miatt. Eljárásuk kétszeresen káros: először is azért, mert kerülik saját tévedésük beismerését és a megfelelő nevelési mód megkeresését, másodsor azért, mert az utcát okolják önmaguk helyett. A nevelői célok megvalósításához nélkülözhetetlen valamennyi tényező egységes nevelő hatása, köztük van a szocialista társadalomban az utca is. Erre kell törekednünk, ahelyett, hogy egyik vagy másik nevelő tényezőt okoljuk a hibáért (legyen az a család, az iskola, a munkaszervezet, a helyi közösség, a dolgozói kollektíva, a tájékoztatói eszközök, vagy bármi más). A leggyakoribb tévedés, amit a szocialista öngazgatás személyisége értéktudatának fejlesztésében elkövetünk, az utca nevelő szerepének elvitatása. Cáfolják azt, hogy az utca pozitív nevelő tényező, és hogy egyáltalán szerepe van a helyes erkölcsi, politikai és kulturális tudat és viselkedés ápolásában. A személyiségre gyakorolt hatás egységítése és a megfelelő eredmények elérése érdekében azonban ezt a tévedést helyre kell hoznunk.

Az utcán az emberek olyasmit is tesznek, amit otthon nem szoktak. Szétdobálják a szemetet, tapossák a füvet, nem válogatják meg a szavakat, ha nincs igazuk, minden és mindenki útjukban van, mások viselkedését bírálják, ugyanakkor maguk is helytelenül viselkednek. Ezért az otthonaik tiszták, az utcák pedig piszkosak. A járókelők tehát piszkolják, a dolgozók pedig takarítják őket. Míg egyesek zöld övezeteket létesítenek bennük, mások ezt tönkreteszik. Tépdesik a növényeket, szétdobálják a szemetet, ugyanakkor saját otthonukban nagy gonddal ápolják virágaikat és minden lépésüknél ügyelnek a rendre. A munkahelyen tiszteletben tartják az em-

berek közötti viselkedési normákat, az utcán pedig rombolják ezeket. Vajon az utca negatív értékelése a szocializmus erkölcsi normáinak ledöntését igazolja? Mivel az utcán nem ismernek bennünket, ott valódi énünknek megfelelően viselkedünk és nem úgy, amilyenek hozzátartozóink előtt mutatjuk magunkat.

Otthon nagy gonddal viseltetünk saját gyereink iránt, míg az utcán minden gyereket otthontalannak, gondozatlannak látunk. Eközben elfelejtjük, hogy a mi gyereink is az utcán van, és őt is mások ilyennek látják.

Ismeretes ennek az ellenkezője is, az, amikor valaki az utcán udvarias, képmutató, otthon viszont igen rossz magaviseletű. Ezek az emberek nem akarják mások előtt kitergetni szennyesüket, vagyis megmutatni valódi énjüket. Ugyanez egyes munkaszervezetekre is vonatkozik, azokra, akik gondosan ügyelnek munkaszervezetük tekintélyének megőrzésére, habár a dolgozók egymás közötti viszonya rossz. Más szóval ez azt jelenti, hogy mások előtt szeretnének jobbnak mutatkozni, mint amilyenek a valóságban. Egyesek gazdagsággal, a birtokukban levő tárgyakkal, márkás személygépkocsikkal hamis színben tüntetik fel magukat és ezzel akarják másoknak tudatára adni, hogy ők igenis valakik, hogy tisztelni kell őket. Másokra erőszakolják állásfoglalásaikat, viselkedésüket, gondolkodás módjukat anélkül, hogy bármiféle hajlandóságot mutatnának saját magatartásuk megváltoztatására. Így tehát az utcán megtaláljuk a kispolgárokat, a homo duplexeket, a dolgozókat, az öngazdagokat, jó tanulókat, egyetemi hallgatókat, művészeket és másokat. Az utcán tehát valamennyiüket viselkedésük alapján ítéljük meg. Az utcán senkinek sincsenek előnyjogai és nézeteit sem fogadja el a vitapartner, ha azok nincsenek összhangban saját nézeteivel.

Az utcán mindig új tények birtokába jut az ember, még akkor is, ha nem olyan szándékkal megy oda. Beszélgetés közben az emberek számos személyi és társadalmi vonatkozású kérdéstről szólnak. Ennek során állást foglalnak vagy mások nézeteit közvetítik. Ilyenformán olyan folyamatokról is tudomást szerzünk, amelyekről a lakásban vagy a munkahelyen semmit sem tudhatnánk meg. Információkat szerzünk a társadalmi mozgásokról és mások nézeteiről. Az utcán meghatározott magatartásformát is tanul az ember, erkölcsi ismeretekre tesz szert, amelyek elengedhetetlenül szükségesek saját cselekedeteinek véghezviteléhez. Minden konkrét esetben valamilyen állást foglal az ember és teszi ezt akkor is, ha az nincs szándékában, ha nem is akarja megtudni, hogy például az utcán egy csoporton belül mi történik. Például a be nem avatkozás álláspontjára helyezkedik, az pedig azt jelenti, nem készült fel arra, hogy szembenézzen a ténnyel.

Az emberek egymás közötti viszonyában gyakran találkozunk ösztönös viselkedéssel, ezen azonban érthetően átüt a társadalmi és erkölcsi viselkedés, felfogás és fejlődés törvényszerűsége. Nem tagadni kell az utcán észlelhető ösztönös viselkedést, hanem felismerni, rájönni a törvényszerűségeire, meghatározni az eltérő álláspontokat, viselkedést és felfogást és ennek alapján a szocialista erkölcsi értékrendszer normái szerint reagálni. Eppen az utcán jelentkező ösztönösség és szervezetlen viselkedés által jutunk új erkölcsi ismeretekhez és minden ösztönös viselkedést kísérő negatív jelenség elvetésének szükségességéhez. Ösztönös viselkedést tapasztalhatunk az öngazdagok, az avantgarde-hoz tartozók és más dolgozók részéről is. Ők teremtik meg e viszonyok, felfogás és viselkedés környezetét, amelyből azután szükségszerűen meghatározott következtetést vonnak le. Magától értetődik, hogy mindez egyaránt vonatkozik az eszmei álláspontokra és nézetekre is.

E tekintetben az iskoláknak és helyi közösségeknek nagy szerepük van. A helyi közösségek például nevelő hatást fejthetnének ki az utcán ugyanúgy, ahogy azt a helyi közösség épületeiben és a polgárok más rendezvényein teszik. Az iskolák is oktatási intézmények lévén, a tanulók előtt az erkölcsi értékek új rendszerét tárják fel nevelő tevékenységükön keresztül. Az iskolák — a helyi közösségekkel együtt — a fiatalok és a többi polgár viselkedésére hatással lehetnek. Ily módon a helyi közösségek megőriznék a rendet és nevelő szerepük is lenne.

Az utcán igen erős a közvélemény hatása. A közvélemény jelen van a munkában és az élet más területein is, de közvetlen hatása az utcán is érezhető. Itt alakul ki, bővíül, változik, az egyik felfogást magáévá teszi, a másikat elveti, változtat a korábbi nézeteken, vagy pedig megtartja a már túlhaladottakat. A gyakorlatban a felsoroltak mind megtalálhatók az utcán. A közvélemény mindenre reagál, ezért fontos tudni, mennyire jutott érvényre az új értékrendszer és az új szemlélet. Ennél fogva arra is kötelez, hogy a közvéleményt szervezetten, a sajtón keresztül, viselkedésünk által, nézeteink kinyilvánításával formáljuk. A kommunistáknak ebben nagy szerepük lehet, mert saját szemléletük és viselkedési normáik fejlesztésével hatással lehetnek a közvélemény kialakítására, helyes reagálásukkal pedig az emberek kölcsönhatása során történő eseményekre. Ezért nem szabad elkerülniük az eseményeket, hanem meg kell őket ismerniük és marxista szemlemben kell reagálniuk rájuk. Így pozitív hatással lesznek a közvéleményre. A közvélemény fontos szerepe miatt kötelező annak folytonos kialakítása, hogy a szocialista öngazgatás pozitív értékrendszere tovább bővülhessen. Az utca szépsége hatással van az otthon szépségére is. Ötletet ad lakásaink berendezéséhez. Változtat azokon a nézeteken és viselkedési formákon, amelyek nincsenek összhangban a szocialista öngazgatás közvéleményével. Bővíti magaviseletbeli ismereteinket. Kialakítja saját ízlésünket, szokásainkat, felfogásunkat, viselkedésünket.

A szocialista társadalomban az utca — a többi nevelő tényezővel együtt — egységet képez, amelynek célja a sokoldalú, szabad szocialista egyéniség kialakítása. Az utca a viselkedésről, a nézeteinkről és más tevékenységeinkről alkotott nézeteinket helyesbíti, közelebb hozza a valósághoz, habár ez a hatása sokkal kisebb, mint a társult munkáé. Az utca nevelő hatásának mellőzése hiányossá teszi a személyiség nevelését. Az ilyen egyén nem az életre készül fel, hanem csak az élet egyes vetületeire, amelyek beigazolódnak ugyan, de a legtöbb esetben nem ez történik.

Ismernünk kell az utca nevelő szerepének határait is a szocialista személyiség erkölcsi nevelése, illetve az erkölcsösség megnyilvánulása szempontjából. Nem szabad hagynunk, hogy ösztönösen és szervezetlenül hason, negatív értelemben, habár ezt teljesen kizárni nem lehet. Lényeges ezt állandóan munka- és érdeklődési körünkben tartani, hogy az utca negatívumait cselekedeteink, felfogásunk és nézeteink, az emberekkel kialakított viszonyunk pozitívumaival cáfolhassuk meg. Így jutunk el egymás közötti kapcsolataink erkölcsössé, humanussá és öngazgatóivá válásához és ezzel serkentjük a haladó szellemű, erkölcsös emberi folyamatok kialakítását, amelyek utcáinkon jelen vannak és jelen lesznek a jövőben is. Mindenfajta kizárólagosság és negatív értékelés az utca szerepét illetően káros, mert nélküle nem valósulhat meg a szocialista személyiség fejlesztésére gyakorolt egységes hatás, a szocialista értékrendszer és a társalmi mércék pozitív tudatának kialakítása révén.

Az utcán olyan egyének is vannak, akiknek értékrendszer-szemlélete kiegyensúlyozatlan. A társadalmi értékeket elvetik, mert a környezetük megsértette vagy valamilyen módon kiközösítette őket. Emiatt keresik saját értékrendszerüket, hogy ellenállhassanak az érvényben levőnek. Ezeknek az egyéneknek azonban az eszmei beállítottsága olyan, hogy nem tagadhatják a pozitív értékrendszer létezését és neveléssel, valamint a társadalom hozzájuk való igazságos viszonyulásával viselkedésük ismét pozitívá tehető. Túlnyomórészt olyan fiatalokról van szó, akik valamilyen módon vétettek a szocialista öngazgatás érvényben levő normái ellen. Ezeknek viselkedését azonban nem szabad az egész korosztályra általánosítani.

Az utcán kapcsolatok alakulnak ki, a beszélgetés, ismerkedés, járás-kelés, szemlélődés és más hasonló tevékenységek közben. A kapcsolatok és értékek egységes skálájáról van szó. Ezek a kapcsolatok leegyszerűsítve is vizsgálhatók. Az utca káros erkölcsi hatásának hangoztatói tagadják a szocialista társadalmi értékek fejlesztésére, de különösen az emberre és viselkedésére gyakorolt kedvező hatását. Az utcán kialakuló válságos helyzetekben az ember közvetlenül olyannak mutatja magát,

amilyen valójában. A hivatalos összejöveteleken tetheti is magát, de az utcán kialakuló szabad kapcsolatokban megmutatkozik valódi enje. Az utcán nincs felügyelet, amelytől rettegnie kell, tehát szabadsága úgy nyilvánul meg, ahogyan ő értelmezi. Ebben ugyan téved, de jó, hogy így van, mert ezáltal lehetőség nyílik arra, hogy ellenőrizzük emberségének határait, a haladás támogatása iránti készségét és tényleges cselekedeteit. Az ember valódi erkölcsé akkor jut kifejezésre, amikor valamit lelkiismerete szerint tesz, a társadalom ellenőrzése nélkül, amikor egyedül van és önmagát ellenőrzi az érvényben levő társadalmi mércék szerint.

Egyesek tehetetlenségük folytán nem tudnak hatni az erkölcsös viselkedésre, ezért azt erkölcstelennek nyilváníják. Ezzel a magatartással még inkább hangsúlyozzák az utcán jelentkező ösztönösséget és a negatív értékrendszer terjedését, ami elfogadhatatlan, különösen ha KSZ. és SZISZ-tagról, vagy pedig oktatói-nevelői munkával foglalkozó egyenről van szó. Saját tehetetlenségünket az utcán tanúsított tevékenyebb magatartásunkkal, a szervezetlenség megszüntetésével és a személyiség pozitív viselkedése iránti tudatunkkal és felelősségérzetünkkel küzdhetjük le. Csak így érhetjük el, hogy a szocialista társadalomban az utca még erőteljesebb nevelő tényező legyen.

Az utcán a társadalmi és személyes érdekek is veszélyeztetve vannak, ennél fogva az egyénnek lehetősége nyílik önző vagy társadalmi, szocializált lényként viselkedni. Ha csak saját önző, személyes érdekeit védi, magánakvalóságát bizonyítja. Ha azonban a társadalmi érdekekért száll síkra, annak tudatában, hogy azok az ő személyes érdekeit is magukban hordozzák, akkor szocialista egyéniségének mivoltát bizonyítja. Itt olyan társadalmi érdekekről van szó, mint például a szülőföld tekintélyének a megőrzése, a munkásosztály érdekei, az öngazgatás értékei, a szocialista erkölcs, a KSZ. ideológiája, a szocializmus kulturális értékei és mások. Emellett a zöld övezetek megőrzése, a szállítóeszközök, más létesítmények és a társadalmi tulajdon egyéb értékeinek védelme világosan és egyértelműen kifejezi a szocialista állásfoglalás és tudat jelenlétét. Tehát az egyéni és társadalmi érdekek az utcán állandóan jelen vannak és az egyén állandóan bizonyíthatja erkölcsösségét. Ezt nem szabad szem elől téveszteni. Az egyéni és társadalmi érdekek nemcsak a szervezett egységekben (társultmunka-szervezet, dolgozói kollektíva, helyi és érdekközösség, SZISZ-aktíva, KSZ. és DNSZSZ-alapszervezet, szakszervezet stb.) valósulnak meg, hanem az utcán is. Ezek az érdekek mindenütt jelen vannak és mindenhol összhangba kell hozni őket.

Feltétlenül ellen kell állnunk azoknak a véleményeknek, amelyek az utcát nem a pozitív erkölcsi tudat alakítása felé sodorják. A szocialista társadalomban az utca nem hat automatikusan sem pozitív, sem negatív irányban, de amint a szervezettség felett túlsúlyba jut a szervezetlenség, több benne a negatív, mint a pozitív tényező. Ezért az utcát a jó felé kell irányítani, ami azt jelenti, hogy a megváltoztathatatlan automatizmusról alkotott nézeteket túl kell haladni. Az utcán olyan törvényszerűségek is hatnak, amelyek minden társadalmi rendszerben jelen vannak és a rossz erkölcsöt determinálják. Érthető, itt az utca hatása és irányítása szempontjából elfogadhatatlan nézetekről és álláspontokról van szó. Nem maradhatunk azonban csupán ezeken a tarthatatlan nézeteknél, hanem igyekeznünk kell megváltoztatni és megtagadni őket, saját erkölcsös viselkedésünkkel megcáfolva azokat, akik tétlenül várják, hogy az eredmények maguktól szülessenek meg.

A szocialista társadalomban az utca erőteljes nevelő tényező. Ezért: 1. Szükségszerűen meg kell változtatni az utcáról, illetve az utcának a pozitív erkölcs és a szocialista személyiség értéktudatának kialakításában betöltött szerepéről alkotott nézeteinket. 2. Egyidejűleg harcolnunk kell az idegen erkölcsi és eszmei nézetek ellen, amelyek az utcán terjednek a legkitartóbban a kötetlen beszélgetések útján is. 3. Fejleszteni kell a szocialista erkölcsi viszonyokat az utcán. 4. A szocialista egyének kommunikációinak összessége alkotja nálunk az egymás közötti viszonyok egységét.

5. Ki kell építeni az jó erkölcsöt és az utcán tanúsított szocialista öngazgatói viselkedésért való felelősséget. 6. Így ezek nevelő tényezőkké válnak és hatással lesznek a szocialista egyén egész viselkedésére. 7. Ki kell alakítani a felelősségérzetet az utcán való erkölcsös és humánus viselkedésért. 8. Apolni kell a szocialista szolidaritást mint az emberek egymás közötti viszonyának alapelvét. 9. Az iskoláknak felelősséget kell vállalniuk az utcával kapcsolatos álláspontjuk megváltoztatásáért, oly módon, hogy korábbi nézetük helyett hangsúlyt fektetnek a társaságkedvelés, a szolidaritás, a becsületesség, a humanitás, egymás megbecsülése és méltányolása, az emberi méltóság kialakítására és megőrzésére. 10. Apolnunk kell mások iránti szeretetünket. 11. Le kell győzni az utcán jelentkező romboló elemeket. 12. Biztosítani kell a szocialista társadalomban az utca kedvező hatásának erkölcsi távlatát a sokoldalú szocialista egyéniség kialakításában, mert ez az egyéniség képes lesz újat, értékesebbet alkotni és a kommunista emberi közösség kiépítésére törekszik.

Fordította: SZILAGYI Valéria